

1930'ların tango kraliçesi Seyyan Hanım'ın sesi 50 yıl sonra günışığına çıkıyor

Evinin kadını ses sanatçısı

"İçki içen insanları eğlendirmek hiç hoşuma gitmezdi. Şarkı söylerken iki elimi birleştirip hiç kıpırdamazdım. Beyoğlu'yla bir alakam yoktu benim, kimseyle yoktu. Davetleri de kabul etmezdim" diyordu Seyyan Oskay.

Seyyan Hanım, hiç sevmediği sahne hayatını evlenir evlenmez bıraktı. Yılda bir kez plak doldurmak için stüdyoya girdiği, subay eşi ile mütavazı bir hayatı tercih etti. Kızları Oya Çakmakçı ve Müge Oskay'ın (sağda) anlattığına göre, sahne hayatından pek az söz ederdi.

1930'lar Türkiye'si... Sesi'nden "billuri bir ahenk çağlayan" 19 yaşında bir kadın "Mazi"yi söylemektedir; Necip Celal Andel'in ilk bestesi ve plağa kayıt edilen ilk Türkçe tango olan Mazi Kalbimde Bir Yaradır'ı... O Türkçe tango okuyan ilk kadındır. Ve artık bir kraliçedir. 1935-36'da, yani Bayan Müzeyyen, Bay Münir Nurettin, Deniz Kızı Bayan Eftalya Sadi, Udi Bay Hırant, İzmir Yıldızı Bayan Şükran, Nerkis ve Lale Bayanlar, Bay Neyzen Tevfik, Bay Cemal Reşit ve daha nicelerinin gramofonu günlerinde, Sahibinin Sesi plak şirketinin katalogunda şu sözlerle tanıtılır:

"Değerli muğannilerimizden Bayan Seyyan (...) Pek küçük çağında sesinin fevkalade güzelliği ve musikiye olan merakı dolayısıyla, orta tahsilini bitirdikten sonra İstanbul konservatuvarına giderek Mösyö Talariko'dan ders almaya başlamıştır (...) Sesinde billuri bir ahenk çağlar, dinleyenleri zevkin yüksek ufkularına çıkarır."

On yıl boyunca, yani 1942'de ikinci çocuğunu doğurana kadar sayısını -başta kendisi-kimsenin bilmediği kadar plak yapar Seyyan Hanım; ilk olarak Columbia'dan çıkar plakları. Kaptanzade Ali Rıza Bey'in "Hicran", "Akşam Garipliği", "Zavallı Aşk" gibi lied biçimindeki eserlerini söyler. Hanende Seyyan, daha sonra Sahibinin Sesi'ne geçerek Necip Celal, Fehmi Ege, Mustafa Sükrü Alpar gibi bestecilerin tangoalarını, fokstrot, rumba ve "sair fantezi eserleri" icra eder: Aynalık, Özleyiş, Yıldızların Altında... Üzü giderek yayılır, tango konusunda bir simge olur. Nedim Erağan'a göre, 1930-40 arasında bilen kime sorsanız onun adını duyunca o zerafet, saygı, güzelliği dolu günleri anıp dalaverir. "Mehtaplı bir Gecede Görüp Sevmişim Onu", "Çok Uzakta Bir İlkbahar Gecesinde", zaman zaman Şirketi Hayriyye vapurlarından Boğaz'ın sessizliğine süzülür, onun lirik soprano sesiyle ölümsüzleşir.

Sahne hayatını sevmeyi

Seyyan (Oskay) Hanım'ın, "eşit" anlamına gelen adını babası koyar; ondan önce doğan erkek kardeşiyle eşit olduklarını vurgulamak için! Doğum yeri Selanik. Babası tüccar, aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'nın isimsiz kahramanlarından; Selanik-İstanbul arası şifre taşırmış, annesi ise çarşafının altında silah... Mübadeleyle İstanbul'a gelen aile, Kanlıca'da bir konağa yerleşir. Ama Samsun'a çıkan Atatürk'e katılmak için bir gemi ile Karadeniz'e açılan babanın kim tarafından yapıldığı belirsiz bir suikaste kurban gitmesi, onlar için yeni bir

TAŞ PLAKLAR TEMİZLENDİ CD'YE KAYDEDİLDİ

Yıl 1928; henüz 16'sına varmamıştır, Kadıköy Opera Sineması'nda ilk konserini verir. 1932; İlk Türkçe Tangoyu Seslendiren Kadın olur. 1942'de mütevazı hayatına döner. 1979; izi bulunmuştur, AKM'de bir tango gecesine davet edilir, "40 yıldır dinleyici huzurunda söylemedim, bir kusurum olursa affedin efendim" der titrek bir sesle. 1989; seçtiği hayata uygun bir şekilde sessizce ölür. Seyyan Hanım, şimdi yeniden dinleyicileriyle buluşuyor; taş plaktan CD'ye aktarılan tangoaları artık ölümsüzleşiyor. Taş plaklar Türkiye'de ilk kez uygulanan bir yöntemle stüdyoda bilgisayar aracılığıyla temizlendi ve CD'ye kaydedildi. CD ve kasetleri önümüzdeki günlerde piyasaya çıkarılacak olan Kalan Müzik'in sahibi Hasan Saltık, böylece nostaljik bir kültür yapımına daha imza atacak.

Emel ARMUTÇU

hayatın kapılarını aralar. Seyyan 7 yaşındadır. Aile cumhuriyetin ilk yıllarını zorluklarla geçirir. Ama konakta müzik sesi hiç eksik olmaz; erkek kardeşi gitar çalar, Seyyan Hanım da şarkı söylermiş. İşte bunlardan birinde abinin arkadaşı Tenor Avni Bey farkeder sesinin güzelliğini; onu konservatuvara gitmesi için teşvik eder.

1928'de, Kadıköy Opera Sineması'nda okulun düzenlediği bir konserde ilk kez sahneye çıkar Seyyan. Henüz 16'sındadır. Kaptanzade Ali Rıza Bey tarafından orada keşfedilir ve okuldan alınan izinle onun eserlerini plağa okur. O sıralar Galatasaray Postanesi'nin üst katında olan radyoevinde canlı yayınlara çıkar. Ve pek istemese de ailenin ekonomik durumunun gereği Beyoğlu'nda, kadınlık erkekli müşterilerin geldiği nezih bir eğlence yeri olan Moulin Rouge'da söylemeye başlar. Sadece 1,5 yıl; bütün sahne hayatı bu. Onu dinlemeye gelen ve daha sonra annesinden isteyen Teğmen Sait Oskay'la evlenir evlenmez de bu hayatı bırakır zaten.

Yılda bir-iki kez plak dolduran "Evinin kadını" bir ses sanatçısı olur.

Onunla 1985 yılında son röportajını yapan Murat Belge'ye o günleri şöyle anlatacak: "Safiye Ayla da sanırım ilk burada sahneye çıkmıştı. Ben annemle gider, programım bitince onunla çıkardım. İçki içen insanları eğlendirmek hiç hoşuma gitmezdi. Şarkı söylerken iki elimi birleştirip hiç kıpırdamazdım. Beyoğlu'yla bir alakam yoktu benim, kimseyle yoktu. Davetleri filan kabul etmezdim." Ne film teklifleri, ne özel gecelerde program istekleri, hiçbirini kabul etmez. Çünkü en nefret ettiği şey, "hafiflik." Ve ona göre o çevrelerde yükselebilmek için çok şeyi kabul etmek gerekir, ama onun karakteri bunlara uygun değildir. Sonraki hayatında, subay gazinolarında da bozmay prensiplerini; çok ısrar edilirse, sahneye çıkmadan masaya gelen mikrofondan ya da mikrofondan söyler.

Mütevazı ama tutucu değil

O artık bir subay eşidir. Sarıkamış'a taşınırlar. Sahibinin Sesi ile yılda 10 plaklık anlaşma yapar; 30'larda eşinin maaşı 54 lira iken o ayda 100 lira kazanır. İlk kızı doğmuştur; yılda bir kez Sarıkamış'tan ya da Anadolu'da buldukları başka bir şehirden İstanbul'a gelir. Yesilköy'deki stüdyoda plak doldurur. Bu yolculuklar uzun sürüyor o zamanlar, yanında çocuğu, Sarıkamış'tan Erzurum'a, oradan Trabzon'a, gemiyle İstanbul'a, günlerce süren bu yolculukları yapan bir ses sanatçısı Seyyan Hanım. Ve 42'de ikinci çocuk da doğunca profesyonel müzik hayatını tamamen bırakır. Ama müziği asla! O hayatında hep olacaktır.

Mütevazı ama tutucu bir kadın değil Seyyan Hanım. Eşinin babası şeyh, annesi ise Cumhuriyet'in ilk öğretmenlerinden. Ailede kimse onu yatak kıyafetiyle görmez. Her akşam eşi gelmeden ev kıyafetlerini çıkarır ve süslenir. Eşi onu şarkı söylemesi konusunda hep destekler; dört çocuğu her akşam kurulan rakı sofrasında annenin şarkı söylediği ve "program" bitene kadar kimsenin masayı terketmediği bir ortamda büyür. Ama büyük kızı dışındakiler onun geçmişini, plaklar doldurduğu kraliçe olduğunu sonradan öğrenirler. Oya Çakmakçı ve Müge Oskay, "Eski hayatına özlem filan duymadı. Birinci dünya savaşında çektiıklarını, sahne hayatından daha çok anlatırdı" diyorlar. Her ikisi de "O kıvrıkcık saçlı esmer güzeli" şarkısının anneleri için yazıldığını biliyor, ama "Kaç plak doldurduğunu kendi bile bilmezdi ki" diye sürdürüyorlar. Zaten geride kalan birşey yok: "Anadolu'da dolarken her gelen verin dinleyelim, deyip almış. Plaklar ya kırık gelmiş ya da gelmemiş. Sonunda annem kızmış, birine vermiş olabilir (Hepsini kirdiği da söyleniyor, ama onlar böyle birşey bilmediklerini belirtiyorlar). Uzun yıllar elimizde kaseti bile yoktu."

Sonra 1978 yılında bir gün, Maltepe'deki evde mütevazı hayat sürerken, İstanbul Radyosu Spikeri Özcan Atamer'tle tanışır aile. O da dönemin Hafif Müzik Bölümü Müdürü Nedim Erağan'la buluşturur onları. Erağan zaten Seyyan Hanım'ın izini sürmektedir. Seyyan Hanım'dan radyoya gelip bir tango söylemesi rica edilir, kırmaz. Artık 65 yaşındadır. Fehmi Ege'nin "Neden" adlı tangosunu aynı pırl pırl soprano sesiyle söyler. Hatta sesi öyle güçlüdür ki yine mikrofondan uzaklaşarak söylemek zorunda kalır. Bir yıl kadar sonra Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılan Fehmi Ege'yi anma gecesine davet edilir. Eşinin ölümünden bu yana bir kez bile yapmadığı şeyi yapar; yeğenlerinin isranıyla dudığına bir ruj sürer ve davet üzerine sahneye çıkar. Ama tir tir titremektedir; "Kırk yıldır dinleyici huzurunda söylemedim, bir kusurum olursa şimdiden özür dilerim" der.

Kızlarının anlattığına göre yıllar sonra hatırlanmak çok hoşuna gitmiştir. Yine de bu durum hayatında birşey değiştirmez; 16 Mayıs 1989'da evinde hayata gözlerini yumar. Ölümü gazetelere haber olmaz. Nedim Erağan'a göre "Tangolara can vermiş, bestecileri ölümsüz kılmış, çok seslilikle yaşamış ve evinde çocuklarının arasında sessizce ölmüştür." Turhan Selçuk bu ölümden birkaç ay sonra şöyle bir karikatür çizer: Sargılı bir gramofondan sessizliğin müziği gelmektedir. Gramofonun önünde üzgün bir köpek oturmaktadır; "Kalemimle sana bir ses verebilseydim eğer..."

ONU ÇOK SEVDİLER

NEDİM ERAĞAN

Yıllarca onu aradım

"Ülkemizde düzenli bir radyo vericisinin olmadığı günlerde, birçok insan taş plaklardan müzik zevki aldı. Bu kişilerden biri de Seyyan Hanım zamanında 5-6 yaşlarında olan bendim. Yıllarca Seyyan Hanım'ın nerede olduğunu merakla aradım. Sahafiler'dan bütün harçlıdımı vererek plaklarını aldım. Radyoda spiker olduğum yıllarda kimde plağı varsa rica ile aldım, banda kaydettim. Bire kopyasını radyo arşivine verdim."

Ressam, Opera Sanatçısı, Radyo Spikeri- Yöneticisi, şimdilerde Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Nedim Erağan anlatıyor bunları. Gerçi 1986'da emekli olmadan önce o dönemin radyo müdürünün evlere şenlik emri üzerine binlerce arşiv bandı "eskidir" gerekçesiyle atılmış. Ama o Seyyan Hanım'ı ararken ve bulduktan sonra ona karşı heyecanını yitirmemiş. Hala öyle: "Biz bu insanlarla büyüdük, bize kültür verdiler, ufukumuzu açtılar. Ruh verdiler; ama 'Onun arabası var'daki gibi bir ruh değil bu. Şimdi herşey çok basit!'"

MURAT BELGE

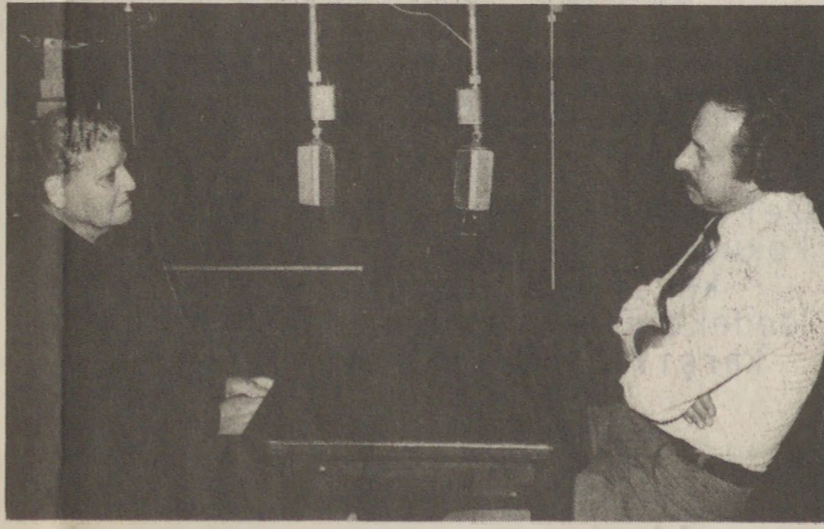
Mazbut ve sevimliydi

Bir başka Seyyan Hanım hayranı da Yazar Murat Belge. Onunla son röportajı yapan gazeteci. "Eski plakları toplamaya başladığımda rastladım Seyyan Hanım'a. Daha önce varlığını bilmiyordum. Ama sesi dikkatimi çekti. 30'lar olduğu anlaşılıyordu, ama kadın hakkında hiçbir fikrim yoktu. Birgün bir plağın kapağında fotoğrafını gördüm. Sesinden şuh bir kadın olduğu izlenimi veriyordu, ama fotoğrafında hiç de öyle değildi, daha mazbut, sevimli bir hali vardı. Bir gün tesadüfen yaşadığını öğrendim. Aradım. Görüşmeyi tereddütle kabul etti. Yaşı 70 küsurdu. Beklediğim kadın hiç değildi, ama bulduğum kadını da sevmek mümkün değildi" diyor. Seyyan Hanım da onun şaşkınlığını farketmiş belli ki, "Sizi hayal kırıklığına mı uğrattım?" diye sormuş. "Sesinde çok ton var, ama hayatı çok köşeli, sınırlı. Hafif şarkılar hiç söylemedim, dedi. Kanto söylediğini de kabul etmedi. Birkaç kere gittim. Elinde hiçbir kayıt yoktu."

MURAT BARDAKÇI

Bekletme beni

Murat Bardakçı, Seyyan Hanım'a sadece "Tangocu" denmesine karşı. Ona göre "Hanende Seyyan", gerçek çok sesli müzik yapan Kaptanzade Ali Rıza Bey'in bestelerini söylemiş, o öldükten sonra tangoya geçmiş. "Tangolardan önce okuduğu parçaların çok seslendirmesi Halit Recep Arman'a aittir. Asıl bu parçalarla ünlü olmuştur. Ondandır Fikriye Şakrakess Hanım vardı. Muhlis Sabahattin'in Fikriye'si, Kaptanzade'nin Seyyan'ı denirdi. Fikriye Hanım eski gırtlak okuduğu için sözler net olarak anlaşılmazdı. Ama Seyyan Hanım, şan tekniğiyle gayet net bir biçimde söyledirdi" diyor. Ve Seyyan Hanım'dan sözettiği bir yazısını şöyle bitiriyor: "...Nedim Bey (Erağan), eski lodosların bile olmadığını söylüyor. O lodoslar sadece Seyyan Hanım'ın değil, bir zamanlar Yorgolar'ın, Vecihe Hanım'ın, Ruşen Ferid'lerin, İzzettin Beyler'in saf müzik olan icrasını da götürdü... Gürzalarla beraber espri başka yerlere göçtüler. Zaten Seyyan Hanım da 'Bekletme beni bu yollarda ki akşam oldu' demiyor muydu?"

Seyyan Oskay, Son radyo programında Nedim Erağan ile...

Cemal Ünlü: Seyyan Hanım dinletileri

Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Cemal Ünlü gerçek bir taş plak kurdu; binin üzerinde taş plağı var. Zaman zaman dinletiler düzenliyor, seçtiği plaklar arasında Seyyan Hanım'ın kiler mutlaka oluyor. Seyyan Hanım'ın 50 yıldan fazla bir süre sonra piyasaya çıkacak olan şarkıları, Murat Bardakçı'nın ve çoğunlukla onun koleksiyonundan. Yeni geliştirilen ve Türkiye'de ilk kez denenen bir yöntemle bilgisayar kullanarak temizlemiş seçilen plakları: Plaklar 130 numaralı gramofonda çalınmış, üç ayrı mikrofondan hard disk'e kaydedilmiş, sesler ekrana grafik olarak yansıtılmış ve tonmeister tarafından filtre edilmiş.